

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА  
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра економічної та соціальної географії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана з навчальної роботи  
Володимир ПАСЬКО  
«28» 08 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ  
ТЕОРІЇ ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

для студентів

галузь знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини  
спеціальність С6 Географія та регіональні студії  
освітній рівень магістр  
освітня програма Економічна та соціальна географія  
вид дисципліни обов'язкова

|                                         |            |
|-----------------------------------------|------------|
| Форма навчання                          | денна      |
| Навчальний рік                          | 2025/2026  |
| Семестр                                 | 1          |
| Кількість кредитів ECTS                 | 6          |
| Мова викладання, навчання та оцінювання | українська |
| Форма заключного контролю               | іспит      |

Викладачі:

**ПРОВОТАР Наталія**, кандидат географічних наук, доцент кафедри економічної та соціальної географії, доцент

**АНІСІМОВ Олександр**, аспірант кафедри економічної та соціальної географії

Пролонговано: на 20\_\_/20\_\_ н.р. \_\_\_\_\_ (\_\_\_\_\_) «\_\_» 20\_\_ р.

на 20\_\_/20\_\_ н.р. \_\_\_\_\_ (\_\_\_\_\_) «\_\_» 20\_\_ р.

КИЇВ – 2025

**Розробник: Провотар Наталія Іванівна, кандидат географічних наук, доцент**  
**кафедри економічної та соціальної географії, доцент**

ЗАТВЕРДЖЕНО

«29» 06 2025 року

Завідувач кафедри економічної та соціальної  
географії

МТ професор Костянтин МЕЗЕНЦЕВ

Протокол №12 від 19 червня 2025 року

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету

Протокол № 7 від 27 серпня 2025 року

Голова науково-методичної комісії Н. К. доцент Наталія КОРОГОДА

«27» 08 2025 року

## ВСТУП

**Мета дисципліни** – сформувати у студентів здатність розв’язувати складні задачі та проблеми сталого розвитку міст і регіонів з використанням сучасних теорій просторової організації, приймати відповідні аналітичні та управлінські рішення у сфері міського і регіонального розвитку та оптимізації просторової організації, проводити дослідження та здійснювати інновації за невизначених умов і вимог.

### **2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни.**

Для успішного оволодіння знаннями з дисципліни «Теорії просторової організації» студенти повинні:

мати базові знання теоретичних та методичних основ суспільної географії;

вміти аналізувати соціально-економічні процеси в суспільстві, виявляти їх особливості, причини та оцінювати наслідки економічних, соціальних та екологічних проблем у містах і регіонах;

володіти сучасними кількісними і якісними методами досліджень, вміти їх застосовувати у науково-дослідницькій діяльності.

**3. Анотація навчальної дисципліни.** Навчальна дисципліна «Теорії просторової організації» є складовою освітньо-наукової програми «Економічна та соціальна географія» підготовки фахівців за освітнім рівнем «магістр» у галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини за спеціальністю С6 Географія та регіональні студії. Дисципліна «Теорії просторової організації» є обов’язковою і викладається студентам у 1 семестрі в обсязі 6 кредитів ECTS. Дана навчальна дисципліна присвячена вивченню сучасних теорій і концепцій просторової організації, зокрема регіоналізації простору, поляризації простору, кластерно-мережевої організації простору та перцепції простору.

### **4. Завдання (навчальні цілі) вивчення дисципліни:**

- ознайомлення студентів із сучасними теоріями і концепціями просторової організації (ЗК01);
- формування у студентів вмінь застосовувати сучасні знання теорій і концепцій просторової організації для дослідження просторових (територіальних) відношень та взаємодії на глобальному, регіональному та локальному рівнях (СК01, СК03);
- формування у студентів вмінь оцінювати фактори, що впливають на економічну, соціальну, культурну та політичну динаміку на різних рівнях просторової організації суспільства (СК04);
- формування у студентів здатності ідентифікувати, аналізувати та пояснювати просторові взаємозв’язки, тенденції розвитку просторових процесів і явищ, просторові трансформації (СК06).

### **4. Результати навчання за дисципліною:**

| Результат навчання<br>(1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність) | Форми викладання і | Методи оцінювання та | Відсоток у підсумковій |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|----------------------|------------------------|
|-------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|----------------------|------------------------|

| Код | Результат навчання                                                                                | навчання                                       | пороговий критерій оцінювання                                                                                                | оцінці з дисципліни |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------|
| 1   | Знати сучасні теорії та концепції просторової організації, зокрема:                               |                                                |                                                                                                                              |                     |
| 1.1 | сутність просторової організації, просторового розвитку;                                          | Лекції, семінарські заняття, самостійна робота | Відповіді та доповнення на семінарських заняттях, виконання творчих індивідуальних робіт, тематичні контрольні роботи, іспит | До 40%              |
| 1.2 | індикатори та чинники просторової організації та просторового розвитку;                           | Лекції, семінарські заняття, самостійна робота |                                                                                                                              |                     |
| 1.3 | полімасштабність просторового розвитку; теорії регіоналізації простору;                           | Лекції, семінарські заняття, самостійна робота |                                                                                                                              |                     |
| 1.4 | комплексність просторового розвитку; теорії і концепції кластерно-мережевої організації простору; | Лекції, семінарські заняття, самостійна робота |                                                                                                                              |                     |
| 1.5 | нерівномірність просторового розвитку; теорії та концепції поляризації простору;                  | Лекції, семінарські заняття, самостійна робота |                                                                                                                              |                     |
| 1.6 | суб'єктивність сприйняття простору; концепції перцепції простору;                                 | Лекції, семінарські заняття, самостійна робота |                                                                                                                              |                     |
| 1.7 | суспільно-просторова нерівність регіонального розвитку.                                           | Лекції, семінарські заняття, самостійна робота |                                                                                                                              |                     |
| 2   | Застосовувати теоретичні фахові знання у практичних ситуаціях, зокрема:                           |                                                |                                                                                                                              |                     |
| 2.1 | застосовувати на практиці методичні основи сучасних теорій і концепцій просторової організації;   | Лекції, семінарські заняття, самостійна робота | Відповіді та доповнення на семінарських заняттях, виконання творчих індивідуальних робіт, тематичні контрольні роботи,       | До 40%              |
| 2.2 | оцінювати нерівномірність просторового розвитку міст та регіонів;                                 | Лекція, семінарські заняття, самостійна робота |                                                                                                                              |                     |
| 2.3 | оцінювати комплексність просторового розвитку міст та регіонів;                                   | Лекція, семінарські заняття, самостійна робота |                                                                                                                              |                     |
| 2.4 | розробляти стратегії розвитку міст та                                                             | Лекції,                                        |                                                                                                                              |                     |

|           |                                                                                                                                                                                                 |                                                                       |                                                                                                                                |        |
|-----------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------|
|           | регіонів з використанням засад сучасних теорій та концепцій просторового розвитку.                                                                                                              | семінарські заняття, самостійна робота                                | іспит                                                                                                                          |        |
| <b>3.</b> | <b>Комунікація</b>                                                                                                                                                                              |                                                                       |                                                                                                                                |        |
| 3.1       | вироблення у студентів комунікативних навичок спілкування з фахівцями та експертами з просторового розвитку міст і регіонів, у тому числі в міжнародному контексті, пошуку компромісних рішень. | Семінарські заняття, вирішення конкретних задач та ситуацій           | Відповіді та доповнення на семінарських заняттях, презентація індивідуальних творчих завдань, іспит                            | До 10% |
| <b>4.</b> | <b>Автономність та відповідальність</b>                                                                                                                                                         |                                                                       |                                                                                                                                |        |
| 4.1       | розуміння особистої відповідальності за професійні та управлінські рішення у сфері просторового розвитку міст та регіонів, управління регіональним розвитком.                                   | Семінарські заняття, дискусія, вирішення конкретних задач та ситуацій | Відповіді та доповнення на семінарських заняттях, виконання індивідуальних творчих завдань, тематичні контрольні роботи, іспит | До 10% |

## 6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

| Результати навчання дисципліни                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 1.1 | 1.2 | 1.3 | 1.4 | 1.5 | 1.6 | 1.7 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|-----|-----|-----|-----|-----|-----|
| <b>Програмні результати навчання</b>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |     |     |     |     |     |     |     |
| Розуміти сучасні теорії та концепції географії та регіональних студій, а також дотичних напрямів (зокрема, соціології, екології), застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження та інтерпретації просторових процесів і явищ (ПРН01)                                                                                                                                                    | +   | +   | +   | +   | +   | +   | +   |
| Здійснювати дослідження просторових взаємозв'язків, виявляти тенденції у географічних даних, особливості розвитку просторових процесів і явищ, просторових трансформацій у складних і непередбачуваних умовах, оцінювати фактори, розробляти відповідні прогнози, аналізувати альтернативи, оцінювати ризики та ймовірні наслідки із застосуванням навичок комплексного просторового та абстрактного мислення (ПРН08) |     |     |     |     |     |     |     |

| Результати навчання дисципліни                                                                                                                                                                                                                                     | 2.1 | 2.2 | 2.3 | 2.4 | 3.1 | 4.1 |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|-----|-----|-----|-----|-----|
| <b>Програмні результати навчання</b>                                                                                                                                                                                                                               |     |     |     |     |     |     |
| Розуміти сучасні теорії та концепції географії та регіональних студій, а також дотичних напрямів (зокрема, соціології, екології), застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження та інтерпретації просторових процесів і явищ (ПРН01) | +   | +   | +   | +   |     | +   |
| Здійснювати дослідження просторових взаємозв'язків,                                                                                                                                                                                                                | +   | +   | +   | +   | +   | +   |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |  |  |  |  |  |  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|--|--|--|--|
| виявляти тенденції у географічних даних, особливості розвитку просторових процесів і явищ, просторових трансформацій у складних і непередбачуваних умовах, оцінювати фактори, розробляти відповідні прогнози, аналізувати альтернативи, оцінювати ризики та ймовірні наслідки із застосуванням навичок комплексного просторового та абстрактного мислення (ПРН08) |  |  |  |  |  |  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|--|--|--|--|

## 7. Схема формування оцінки:

Рівень досягнення запланованих результатів навчання визначається за результатами виступів на семінарах, виконання індивідуальних творчих завдань, написання письмових тематичних контрольних робіт, іспиту.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

результати навчання – 1.1 – 1.7 (знання) – до 40%;

результати навчання – 2.1-2.4 (вміння) – до 40%;

результати навчання – 3.1 (комунікація) – до 10%;

результати навчання – 4.1 (автономність та відповідальність) – до 10%.

### 7.1. Форми оцінювання студентів

У курсі передбачено 2 змістові частини. Заняття проводяться у формі лекцій та семінарських занять. Завершується дисципліна іспитом.

**Семестрове оцінювання:** кількість балів, що студент отримує протягом семестру є сумою балів, що були отримані при оцінюванні роботи на семінарських заняттях, виконанні творчих індивідуальних завдань та написанні тематичних контрольних робіт.

**Організація оцінювання:** Робота на семінарських заняттях оцінюється по виконанню, відповідно до графіка проведення семінарських занять. Тематичні контрольні роботи проводяться у тестовій формі.

**Умови допуску до іспиту:** рекомендований мінімум для допуску до іспиту – 36 балів. Для студентів, які набрали сумарно меншу від 36 балів (*рекомендований мінімум*) кількість, обов'язковою умовою для отримання допуску до іспиту є написання есе, рефератів за питаннями пропущених чи недостатньо засвоєних тем.

**Підсумкове оцінювання у формі іспиту проводиться в письмовому форматі.** Максимальна кількість балів під час іспиту – 40, мінімальна кількість балів, що додаються до семестрових – 24 (*60% максимальної кількості балів, відведених на іспит*).

Загалом формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (друга редакція), що введено в дію наказом ректора № 170-32 від 11 квітня 2022 року.

### 7.2. Шкала відповідності оцінок

| За національною шкалою | За 100-бальною шкалою |
|------------------------|-----------------------|
| <b>Відмінно</b>        | 90-100                |
| <b>Добре</b>           | 75-89                 |
| <b>Задовільно</b>      | 60-74                 |
| <b>Незадовільно</b>    | 0-59                  |

## 8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

| Назва теми                                                                                               | Кількість годин |                     |                   |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|---------------------|-------------------|
|                                                                                                          | лекції          | семінарські заняття | самостійна робота |
| <b>Змістова частина 1. Сучасні концепції регіоналізації та поляризації простору</b>                      |                 |                     |                   |
| <i>Тема 1.</i> Концептуалізація просторового розвитку.                                                   | 2               | 2                   | 10                |
| <i>Тема 2.</i> Полімасштабність просторового розвитку. Концепції регіоналізації простору.                | 6               | 2                   | 28                |
| <i>Тема 3.</i> Комплексність просторового розвитку. Концепції кластерно-мережевої організації простору.  | 6               | 3                   | 27                |
| <b>Змістова частина 2. Сучасні концепції нерівномірності просторового розвитку та перцепції простору</b> |                 |                     |                   |
| <i>Тема 4.</i> Нерівномірність просторового розвитку. Концепції поляризації простору.                    | 6               | 3                   | 27                |
| <i>Тема 5.</i> Суб'єктивність сприйняття простору. Концепції перцепції простору.                         | 6               | 3                   | 28                |
| <i>Тема 6.</i> Суспільно-просторова нерівність регіонального розвитку.                                   | 2               | 1                   | 15                |
| <b>Всього</b>                                                                                            | <b>28</b>       | <b>14</b>           | <b>135</b>        |

Загальний обсяг – **180 год.**, в тому числі:

лекції – **28 год.**

семінарські заняття – **14 год.**

консультації – **3 год.**

самостійна робота – **135 год.**

## РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

### Основна:

1. Шаблій О.І. *Основи суспільної географії*: Підручник. Львів, 2012. 296 с.
2. Мезенцев К.В., Підгрушний Г.П., Мезенцева (Провотар) Н.І. *Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність та поляризація*: Монографія. Київ, 2014. 132 с.
3. Мезенцева (Провотар) Н.І., Мезенцев К.В. *Науково-дослідницький практикум з суспільної географії*: Навчально-методичне видання. Київ, 2014. 47 с.
4. Підгрушний Н., Провотар Н. (ред.). *Формування метрополісних регіонів України: досвід Києва*: Монографія. Київ, 2023. 209 с.

### Додаткова:

1. Барановський М.О. *Наукові засади суспільно-географічного вивчення сільських депресивних територій України*. Ніжин, 2009. 396 с.
2. Гродзинський М.Д. Безрегіональність. *Київський географічний щорічник*, 2003, Вип. 3. С. 138-146.
3. Гукалова І.В. *Якість життя населення України: суспільно-географічна концептуалізація*: Монографія. Київ, 2009. 346 с.
4. Запотоцький С.П. *Регіональна конкурентоспроможність: Суспільно-географічні засади формування*: Монографія. Київ, 2012. 424 с.
5. Маруняк Є.О. *Глобалізація та її вплив на розвиток регіонів України*: Монографія. Київ, 2007. 224 с.
6. Мезенцев К.В. *Суспільно-географічне прогнозування регіонального розвитку*: Монографія. Київ, 2005. 253 с.
7. Немець К.А., Немець Л.М. *Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі*: Монографія. Харків, 2013. 225 с.
8. Олійник Я.Б., Гнатюк О.М. *Територіальна ідентичність населення Подільського регіону*: Монографія. Київ, 2017. 223 с.
9. Пилипенко І.О. *Суспільно-географічна периферія: концепція, параметризація і делімітація*: Монографія. Херсон, 2015. 264 с.
10. Підгрушний Г.П. *Промисловість і регіональний розвиток України*: Монографія. Київ, 2009. 300 с.
11. Підгрушний Г.П., Провотар Н.І., Дудін В.С. Просторові особливості розвитку Київського метрополісного регіону: виміри поліцентричності. *Український географічний журнал*. 2023. № 1. С. 23-34.
12. *Регіональна економіка*: Навчальний посібник / За ред. Я.Б. Олійника. Київ, 2008. 444 с.
13. *Регіональна економіка*: Навчальний посібник / За ред. І.В. Тараненко. Київ, 2013. 305 с.
14. Савченко В. Ф. *Регіональна економіка*: Навчальний посібник. Київ, 2012. 339 с.
15. Смаль В.В. *Трансформація господарства постіндустріальних країн: наукові засади суспільно-географічного дослідження*. Київ, 2011. 370 с.
16. Сонько С.П. *Просторовий розвиток соціо-природних систем: шлях до нової парадигми*: Монографія. Київ, 2003. 287 с.
17. *Соціальна географія*: Підручник. За ред. Л. Немець, К. Мезенцева. Київ, 2019. 304 с.
18. Топчієв О.Г. *Основи суспільної географії*: Навчальний посібник. Одеса, 2001. 560 с.
19. Флорида Р. *Ното creatives. Як новий клас завойовує світ*. Київ, 2018. 432 с.
20. Флорида Р. *Криза урбанізму. Чому міста роблять нас нещасними*. Київ, 2019. 320 с.
21. Шаблій О.І. *Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії*: Монографія. Львів, 2001. 744 с.
22. Florida R. *Cities and the creative class*. New-York-London: Routledge. 2001. 198 p.

23. Harvey D. Spaces of neoliberalization: towards a theory of uneven geographical development. *Hettner-Lectures 2004*. Vol. 8. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 2005. 132 p.
24. Perroux F. *Note on the Concept of Growth Poles. Regional Economics: Theory and Practice*. NY: The Free Press, 1970. P. 93-103.
25. Porter M.E. Clusters and competition: new agendas for companies, governments and institutions. In: Porter M.E. (ed.). *On Competition*. Boston: Harvard Business School Press. 1998. P. 197-287.
26. Sassen S. *The Global City*: New York, London, Tokyo. Princeton, NJ: Princeton University Press. 1991. 412 p.
27. Sassen S. Reading the city in a global digital age: The limits of topographic representation. In: Taylor P.J., Derudder B., Saey P., Witlox F. (eds.). *Cities in Globalization: Practices, policies and theories*. London: Routledge. 2007. P. 13-248.
28. Scott A.J. (ed.). *Global City-Regions: Trends, Theory, Policy*. Oxford: Oxford University Press. 2001. 488 p.
29. Taylor P.J. *World City Network: Global Urban Analysis*. London: Routledge. 2004. 241 p.